
På vej mod mere værdig ældrepleje

I dette papir beskriver vi vores tanker om, hvordan Danmark kan øge værdigheden i den kommunale ældrepleje. Det er ment som et oplæg til en proces og diskussion, som skal føre frem til et lovfæstet tiltag, der øger værdigheden i ældreplejen.

Baggrund

Vi lever længere i dag end tidligere, men aldringsprocessen er forskellig fra menneske til menneske. Vores samfundsforståelse for ældre og den måde, vi som samfund og som professionelle møder ældre på, har naturligvis betydning for de ældres livskvalitet. At være ældre i dagens samfund er ikke altid let, og det er nødvendigt, at vi i vores tilrettelæggelse af hjælp til ældre – hvad enten det er i hjemmet, på et plejecenter eller på hospitalet – forstår det enkelte menneske og dets livshistorie, og at vi tager vare på den ældre i et samarbejde tilrettelagt ud fra centrale principper. Med dette udspil vil DSR, FOA og Ældre Sagen gerne stille skarpt på, hvordan vi nationalt kan sikre en værdig behandling af ældre i Danmark.

Gennem de senere år har vi oplevet, at ældreplejen i høj grad er blevet styret ud fra økonomiske hensyn, med fokus på ydelser og minutter og ikke på relationer. Antallet af timer, kommunerne visiterer til svage ældre, er reduceret voldsomt siden 2008¹, ligesom bemanningen på mange af landets plejecentre er kritisabel, særligt i aften- og nattetimerne². Vi vil gerne stille spørgsmålet, om den pleje og omsorg, vi tilbyder svækkede ældre mennesker, overhovedet er værdig.

I DSR, FOA og Ældre Sagen hører vi alt for ofte beretninger om uværdige forhold i plejen af svækkede ældre. Vi hører om ældre mennesker, der sidder for længe i våde bleer, får uappetitlig mad eller oplever,

at mange forskellige medarbejdere kommer og går i deres hjem. Vi hører om medarbejdere, der løber stærkere og stærkere og føler, at de alt for ofte er så fortravlede, at de ikke har mulighed for at give en forsvarlig omsorg, pleje og behandling.

Vi ved, at 59 % af befolkningen frygter at få en uværdig pleje, omsorg og behandling, når de bliver ældre.

Vi ved, at mange medarbejdere oplever, at deres mulighed for at give en værdig ældrepleje er blevet dårligere end for 2 år siden³.

For os at se understreger det et behov for at afbalancere den strengt økonomiske tilgang med et behov for værdighed i vurderingen og tilrettelæggelsen af vores ældrepleje.

I vores nabolande Sverige og Norge har man i de senere år sat værdighed i ældreplejen højt på den politiske dagsorden og ad forskellige veje arbejdet med værdighed i ældreplejen både på landsplan og lokalt (se appendix 1). Vi mener ikke, at vi i Danmark blindt skal kopiere hverken den svenske eller den norske løsning. Vi ønsker derimod med dette initiativ at finde en dansk vej til øget værdighed i ældreplejen.

Overordnet formål

Det overordnede formål med og den grundlæggende tanke bag vores forehavende er, at det enkelte menneske skal kunne leve ud fra sin identitet og personlighed, så længe dette overhovedet er muligt.

Det har vi formuleret i følgende værdigrundlag:

Pleje og omsorg til svækkede ældre skal indrettes således, at det er muligt at leve et værdigt og meningsfuldt >>

FOA

Ældre Sagen

>>

liv og føle sig godt tilpas, selv om man er afhængig af hjælp fra andre.

Pleje, omsorg og behandling til svækkede ældre skal gives på en måde, så den enkelte oplever at blive inddraget, at have selvbestemmelse, at blive respekteret som menneske og føler trykthed og meningsfuldhed.

Forløb hidtil

Vi tre organisationer har arbejdet med emnet værdighed siden foråret 2014. I januar 2015 afholdt vi en konference på Christiansborg, hvor daværende socialminister Manu Sareen samt en række af partiernes social- og sundhedsordførere deltog. Her deltog også eksperter fra Norge og Sverige.

Vi har siden afholdt en række møder med social- og sundhedsordførere og med KL's Social- og Sundhedsudvalg. Vores ærinde på disse møder har været at præsentere vores ideer, at indgå i en dialog og lytte til reaktioner, indvendinger og forslag fra andre - og herefter arbejde videre med vores tanker om værdighed.

Undervejs er vi blevet klogere. Nogle af de indvendinger, vi har mødt flere gange, har lydt:

- "Værdighed er noget meget individuelt"
- "Man kan ikke lovgive om værdighed"
- "Vi ønsker ikke at indføre nogen garantier"
- "Det vil medføre en masse ekstra registrering og bureaukrati"

Vi er klar over modstanden mod garantier og minimumsrettigheder. Det er derfor, at vi taler om ti elementer og ikke om et konkret ydelsesniveau. Vi

mener også, at vores måde at tænke værdighed på tager højde for det individuelle og situationsbestemte. Et helt centralt element i værdighed er, at der er en lydhørhed over for individuelle forskelle og for at aflæse behovet i den konkrete situation. Det er derfor god ledelse, faglighed og etik, vi ser som drivkraft til at sikre værdighed i ældreplejen - ikke flere skemaer og registreringer.

Vores bud på vejen til mere værdig ældrepleje

Vores mål er, at der skabes en ældrepleje i Danmark, hvor værdighed er den røde tråd, der strækker sig helt fra det øverste lovgivende niveau til det konkrete møde mellem personale, ældre og pårørende:

- 1 Folketinget fastsætter et nationalt værdigrundlag, hvor begrebet værdighed indgår centralt. Vi forestiller os, at det nationale værdigrundlag skrives ind i Lov om Social Service, hvor værdighedselementer/principper også indgår. Samtidig skal Folketinget forpligte kommunerne på at forholde sig til, hvordan den enkelte kommune vil sikre en værdig ældrepleje på en række beskrevne områder, nemlig de 10 værdighedselementer, vi foreslår.
- 2 Den enkelte kommune udarbejder sammen med borgere, relevante fagfolk og repræsentanter for svækkede ældre en værdighedspolitik, der beskriver, hvordan kommunen vil sikre en værdig ældrepleje ift. de 10 elementer, Folketinget har vedtaget.
- 3 Som led heri indgår den enkelte kommunes værdighedspolitik i det daglige samarbejde mellem ledelse og medarbejdere i ældreplejen, sådan at alle

>>

FOA

Ældre **Sagen**

>>

ansatte ved, hvad værdighed vil sige i den konkrete situation, sammen med en svækket ældre borger og/eller pårørende.

- 4 Modtagere af hjælp, pårørende og andre interessenter informeres om værdighedspolitikken i deres kommune.

Vores forslag er fremkommet ved at kombinere det, som vi vurderer, har fungeret bedst i Norge og Sverige. Vi foreslår, at Danmark tager det bedste fra hvert af de to lande: Et nationalt værdigrundlag med konkrete elementer, som vi har set det i Norge, samt en lokal proces som i Sverige, hvor kommunerne sammen med borgere, medarbejdere og andre relevante aktører konkretiserer, hvordan man ønsker elementerne foldet ud i praksis.

Den fælles ramme, sat af Folketinget, vil betyde, at alle kommuner skal forholde sig til værdighed. Folketinget vil hermed signalere på nationalt niveau, at værdighed er et vigtigt princip for ældreplejen.

Samtidig mener vi, at denne model vil respektere det kommunale selvstyre, idet det bliver den enkelte kommunes opgave og ansvar at forholde sig til, hvordan den lever op til værdighed i ældreplejen. Derfor har vi heller ikke tænkt i meget specifikke minimumsstandarder á la det meget omdiskuterede "ret til minimum to bad pr. uge".

Inddragelse af personale såvel som lokale borgere, pårørende osv. vil betyde, at der bliver en større gennemsigtighed og en lokal dialog om, hvordan værdighed skal forstås, og hvordan værdig ældrepleje skal gives i

denne kommune. Formuleringen af en værdighedspolitik vil desuden give den enkelte kommune mulighed for at skabe mere synlighed af god praksis – og i sidste ende mulighed for også at kunne profilere sig på at yde en værdig ældrepleje.

For at hjælpe processen på vej, kan det – som i Sverige – være hensigtsmæssigt at bevilge midler til uddannelse, kurser og forløb, der kan sikre, at både personalet og den daglige ledelse har forudsætningerne for og ressourcerne til at omsætte værdighedspolitikken i det daglige arbejde.

Opfølgning

Kommunerne skal have mulighed for løbende at følge op på, hvorvidt de lever op til deres værdighedspolitik i praksis. I den forbindelse kunne målene i politikken i den enkelte kommune være genstand for evaluering i de årlige kommunale tilsyn.

Derudover kan det overvejes, om man med fordel kunne have en uvildig plejeombudsmand, som borgere og pårørende kan henvende sig til, hvis der opstår en tvist om, hvorvidt en kommune lever op til sin egen værdighedspolitik.

Andre muligheder er at oprette et nationalt center for værdighed, som det er sket i Norge, og/eller at have et "rejsehold", der rykker ud og hjælper kommuner, der har særlige udfordringer ift. at sikre en værdig ældrepleje.

Under alle omstændigheder er det meningen, at værdighedspolitikken skal være forpligtende for en kommune i den forstand, at borgere, pårørende o.a. kan gå

>>

FOA

Ældre Sagen

>>

til kommunen i konkrete tilfælde, hvor man mener, at kommunen ikke har levet op til sin egen værdighedspolitik.

Pilotprojekt

Vi arbejder frem mod et pilotprojekt i en kommune, hvor kommunen sammen med medarbejdere og ældre borgere vil arbejde med at udvikle en værdighedspolitik, som om vores forslag allerede var blevet realiseret. Vi vil her opsamle nogle erfaringer, der kan gøre os klogere på, hvordan processen med at udforme en konkret værdighedspolitik vil fungere i praksis. Planen er, at dette kan finde sted i vinteren 2015/2016.

10 værdighedselementer

FOA, DSR og Ældre Sagen har, med inspiration fra den norske værdighedsgaranti, identificeret 10 elementer, som vi mener er et værdigt tilbud om ældrepleje. Elementerne udgør nogle overordnede rammer for ældreplejen. I kursiv er der nedenfor angivet, hvordan de enkelte elementer kan udfoldes i praksis.

1 En bolig, der passer til den enkeltes behov – også ved funktionstab

Det kunne fx være, at man tilbydes ændringer i indretningen af sin eksisterende bolig samt hjælpemidler. Det kan også betyde tilbud om en anden bolig, hvor ægtefællen har mulighed for at flytte med, hvis det ønskes.

2 Mulighed for at komme ud

Det betyder, at man kan få støtte til at forlade sin bolig, plejebolig eller almene bolig i hverdagen, fx til at få frisk luft, indkøb eller besøg - og at uden-dørsfaciliteter er i en stand, så ældre kan færdes fx med rollator.

3 Mulighed for at være velsoigneret og klædt som man ønsker

Det betyder fx støtte til at skifte tøj, hvis man har spildt, eller at få hjælp til at soignere sig, når man har behov for det.

4 Varieret og ernæringsrigtig mad i rammer, der giver lyst til at spise

Det betyder fx, at der er en hyggelig atmosfære ved måltidet, og at der tages individuelle hensyn til særlige ønsker til mad og diæter. Det kan også betyde støtte til måltider og til tilberedning af mad.

5 Lindrende behandling og en værdig død

Det betyder, at den døende skal tilbydes lindrende behandlinger, støtte og rammer, som kan tilgodese et værdigt terminalforløb.

6 Støtte til at kunne fungere i hverdagen og få relevant hjælp, når der er behov for det

Det betyder støtte og hjælp til fx træning og genoptræning, der kan styrke mulighederne for at fungere i hverdagen, både fysisk, kognitivt og socialt.

7 Forebyggelse af sygdom samt kontinuitet og faglighed i omsorg, pleje og behandling

Det betyder fx, at professionelle samarbejder på tværs af fag og sektorer, så der sikres mest mulig kontinuitet for den enkelte, og så der sættes ind med den rette pleje, omsorg og behandling.

8 Mulighed for at bevare egen døgnrytme

Det betyder, at der tages hensyn til den enkeltes døgnrytme, så man fx, så vidt det er muligt, selv bestemmer, hvornår dagen starter og slutter.

>>

FOA

Ældre Sagen

>>

9 Tilbud om eksistentielle samtaler og samvær med andre

Det betyder nærvær og samtaler om det, der fylder for den enkelte. Det betyder fx støtte til at holde minderne i live og fokus på sin livshistorie. Det betyder, at støtten ikke kun er i forbindelse med de fysiske udfordringer, men i lige så høj grad også handler om den mentale sundhed.

10 Respekt, rummelighed og mulighed for udvikling

Det betyder, at man behandles med respekt og værdighed, uanset at man ikke længere kan det samme, som man kunne tidligere. Det betyder fx, at privatliv og private grænser respekteres, samt at man bliver talt til på en ordentlig måde. Det kan også betyde, at man fortsat får mulighed for at udvikle sig og prøve nye ting samt fastholde en høj livskvalitet på trods af helbredsforværringer.

FOA

Ældre Sagen

Appendix:

Svensk og norsk inspiration

I Sverige har Rigsdagen vedtaget et nationalt værdigrundlag, der tydeliggør de etiske værdier og normer i ældreplejen. Det er skrevet ind i Socialtjänestelagen, som har et værdigrundlag med tre grundelementer: Tryghed, selvbestemmelse og respekt for privatliv og personlig integritet.

Den svenske socialstyrelse har udarbejdet vejledninger til kommunerne, og regeringen har afsat midler til, at kommunerne kan udvikle og formulere såkaldte værdighedsgarantier. Formålet er at tydeliggøre, hvad man kan forvente sig af kommunens ældreomsorg. Ikke blot i forhold til den hjælp/støtte, der ydes, men også i forhold til, hvordan og på hvilken måde hjælpen gives. Med andre ord skal det etiske menneskesyn, som hjælpen hviler på, fremgå af værdighedsgarantierne. I Ystad kommune skelner man således:⁴

Omsorgsgaranti = Indebærer at kommunen forpligter sig til at levere service i et vist omfang, af en vis kvalitet og inden for et afmålt stykke tid. Dette svarer til en dansk kvalitetsstandard.

Værdighedsgaranti = Indebærer at tydeliggøre det menneskesyn, de vurderinger og den forholdemåde, som skal være gældende i det daglige arbejde for at øge kvaliteten i ældreomsorgen og øge tilliden til ældreomsorgen⁵.

De fleste kommuner i Sverige har i dag værdighedsgarantier. Nogle er meget overordnede i deres udformning, hvor andre er mere udførlige og detaljerede. Fælles for arbejdet med værdighed i Sverige har været det store fokus på efteruddannelse af ledere og medarbejdere i ældreplejen.

I Norge er otte værdighedselementer skrevet ind i kommunehelsetjenesteloven og socialtjenesteloven. Værdighedselementerne bygger på værdigrundlaget, at den, der modtager hjælp, skal have et værdigt og så vidt muligt meningsfuldt liv, tilpasset individuelle behov⁶. Målet er at sikre, at tilbuddene til svækkede ældre skal formes i respekt for den enkeltes selvbestemmelsesret, selvværd og livsførelse⁷. I Norge har man "Verdighetscenteret" i Bergen til at følge og udvikle værdighed i ældreomsorgen, blandt andet via kurser, formidling og konferencer⁸.

1. Danmarks Statistik, notat Ældre Sagen 17/7 2014. <http://www.aeldresagen.dk/aeldresagen-mener/dokumentation/Documents/2015%20%20Hjemnehjælp.pdf>

2. Undersøgelse lavet af DR 21Søndag, hvori det fremgår, at 44 ud af 85 kommuner i landet har plejecentre, hvor der kun er én nattevagt ansat.

3. Undersøgelser om værdighed i ældreplejen. Dansk Sygeplejeråd, FOA og Ældre Sagen 2014.

4. <http://www.socialstyrelsen.se/aldre/nationellvardegrund/vardighetsgarantier>

5. Ystad Kommune har valgt at have en værdighedsgaranti med 8 punkter. Se mere på www.ystad.se

6. Undersøgelser om værdighed i ældreplejen. Dansk Sygeplejeråd, FOA og Ældre Sagen 2014.

7. Ibid

8. Se mere på www.verdighetscenteret.no

